

Tiesībsarga Jura Jansona uzruna diskusijā “Māksla – tiesības vai brīvība šokēt?”

2021. gada 10. decembrī

Šodien, Starptautiskajā cilvēktiesību dienā gribu aicināt uz diskusiju par mākslinieciskās jaunrades brīvību. Mākslinieciskās jaunrades brīvība ir atzīta Latvijas Republikas Satversmē un sakņojas demokrātiskas un tiesiskas valsts pienākumā nodrošināt ikvienam savam iedzīvotājam apstākļus brīvai radošā gara izpausmei.

Māksla ir arī viens no cilvēka izpausmes veidiem, ko aizsargā vārda brīvība. Vienlaikus jāatzīst, ka māksla nereti balansē uz šīs brīvības robežas un var kļūt izaicinoša un aizskart kādas sabiedrības daļas jūtas. Šogad plašu rezonansi izraisīja Kristiana Brektes publiskais mākslas darbs, kas sabiedrībā izraisīja neviennozīmīgu vērtējumu. Taču šis nebūt nav pirmais gadījums Latvijas pieredzē, kad mākslinieciskās izpausmes augļi izraisa skaļu rezonansi un liek diskutēt par mākslinieka un sabiedrības spēju un vēlmi saklausīt un saprast vienu otru.

Cik konservatīva ir Latvijas sabiedrība? Cik atbildīgi ir mākslinieki? Kas vairāk ierobežo jaunrades brīvību – valdības cenzūra vai sabiedrības neizpratne? Tie visi ir jautājumi, uz kuriem mums kopā jāmeklē atbildes, jācenšas uzklaut un sadzirdēt atšķirīgos viedokļus.

Lai arī šodien runājam par mākslu, es aicinu caur mākslas un radošās brīvības prizmu palūkoties arī uz sabiedrības izpratni par brīvību plašākā nozīmē. Brīvība ir iespēja darboties, īstenot ieceres, radīt un uzrunāt pasauli un sabiedrību. Vienlaikus brīvība nav pilnasinīga, ja to nepavada spēja uzņemties atbildību par savu radošo izpausmju sekām.

Apzinoties, ka esam brīvi, mums vienlaikus jāpieņem, ka brīvība nav iedomājama bez pienākumiem un ierobežojumiem. Likums, kas sargā mūsu tiesības, uzliek mums arī pienākumus. Tas ir indivīdu savstarpējo tiesību un pienākumu balanss, gatavība uztvert atšķirīgo un uzņemties atbildību par savas rīcības sekām un ietekmi uz sabiedrību.

Māksliniekam ir plašas iespējas ietekmēt cilvēku prātus, jo īpaši – nenobriedušus prātus, bērnus un jauniešus. Un tā ir mākslinieka atbildība, ja šī ietekme ir negatīva. Vienlaikus sabiedrībai ir jāpāņņē, ka mākslas uzdevums ir ne vien sniegt estētisku baudu cilvēka maņu orgāņiem, bet arī pievērst uzmanību problēmām, sāpīgiem un neērtiem jautājumiem, rosināt domāt, analizēt, iesaistīties.

Līdz ar to mākslas izglītībai, radošās domāšanas attīstībai, iespējai iepazīties ar dažādiem mākslas stiliem un konceptiem ir ārkārtīgi liela nozīme harmoniskā personības attīstībā. Un tas savukārt ir mūsu visu atbildība – radīt apstākļus, kuros bērnam un jauniešiem ir iespēja ar mākslas starpniecību iepazīties ar viedokļu un pasaules uzskatu dažādību.

Es aicinu šodienas diskusijas laikā, raugoties caur jaunrades brīvības prizmu, aizdomāties, cik lielā mērā Latvijas sabiedrības locekļi ir gatavi viens otru uzklaut, saprast un pieņēmt atšķirīgus viedokļus ne tikai mākslas, bet pilnīgi visās dzīves jomās.